

SEMLYÉN ISTVÁN ORSZÁGOS ÉS NEMZETISÉGI NÉPESSÉGGYARAPODÁS

Az elmúlt száz esztendőben Románia lakossága aránylag gyorsan és a körülményekhez képest elég egyenletes ütemben gyarapodott. A mai területen 1877-ben 8 750 000, 1912-ben 12 900 000, 1930-ban 14 300 000 lélek élt. 1930 és 1956 között az ország népe 3 190 000 fővel (évi átlagban több mint 122 000 fővel), 1956 és 1966 között pedig 1 614 000 fővel (évi átlag: 161 400) gyarapodott. Az 1966 és 1977 közötti szaporulat már meghaladta évi átlagban a 223 000 főt, 11 év alatt a 2 456 000 lelket. A legutóbbi, 1977. január 5-i népszámlálás előzetes adatai szerint az ország lakosságának száma 21 559 416 főre emelkedett.*

1930-ban a születési arányszám még 34,1 ezrelékes volt, sőt 1932-ben — a világgazdasági válság mélypontján — minden ezer lakosra 35,1 élveszületés esett. Hasonlóan magas volt a halálozási arányszám is. A harmincas évek közepe tájától kezdve mind a termékenység, mind a halálozás lassan mérséklődött, s a születésszám lassú és egyenlőtlen lemorzsolódása hosszú ideig visszafordíthatatlannak látszott: harminc esztendő leforgása alatt — mint táblázatunkból is látható — felénél kevesebbre csökkent.

	%		%
1937	30,5	1954	24,8
1938	28,5	1959	20,2
1940	26,0	1960	19,1
1946	24,8	1965	14,6
1949	27,6	1966	14,3

1966-ban az ország népének tényleges szaporulata még elérte ugyan a 6 százalékot (a 14,3 ezrelékes születésszámmal mindössze 8,3 ezrelékes halálozás állt szemben), de ebben az évben — első ízben Románia újabkori történetében — a nyers reprodukciós együttható 1 alá süllyedt. 14,3 ezrelékes születésszám mellett az ország lakossága távlatilag többé nem gyarapodott volna.

* Ezek és az összes további számadatok az Anuarul statistic 1967—1978. évi kötetéből, valamint a Revista de statistică 1975—1979 között megjelent számaiból valók.

Az ismert termékenységösztönző intézkedések 1967-ben több mint kétszeresére: 27,4 ezrelékre emelték a születési arányszámot. Ha a kezdeti kitűnő eredményeket lehetetlen volt is sokáig tartani, és a lassú lemorzsolódás már 1968-ban kezdetét vette (az 1973-as születési arányszám: 18,2 ezrelék), az 1967-es intézkedések megújítása másodsor sem tévesztett célt. Az *Anuarul statistic* szerint 1977-ben az országos születési számarány 19,6 ezrelék volt egy olyan pillanatban, amikor egész Európában — Albánia kivételével — zuhanásszerűen csökkent a termékenység, és több országban (NSZK, NDK, Ausztria, Nagy-Britannia) abszolút számokban kifejezve is fogyás indult meg.

Míthogy a két legutóbbi népszámlálás között eltelt 11 esztendőben az ország népe közel 2,5 millió fővel (12,9 százalék) gyarapodott — ami évi 1,1 százalékos növekedési ütemnek felel meg —, és 1979-ben Románia lakossága már elérte a 22 milliót, a XI. pártkongresszus célkitűzése — 1990-ben 25 millió, 2000-ben 30 millió lakos — elérhetőnek látszik.

A globális számokban kifejezett jó eredmények ellenére azonban az ország néhány megyéjében a születésszám évről évre mélyen az országos szint alatt marad, az itt regisztrált halálozási arányszámok pedig jóval meghaladják az országos átlagot. Ez utóbbi tény azt bizonyítja, hogy korántsem alkalmi, véletlenszerű vagy átmeneti jelenségről van szó, hanem régi, hagyományos — mondhatnók: „történeti” — folyamatról, amelyen a művi vetélést tiltó és a nagyobb termékenységet anyagi előnyökkel serkentő törvényes intézkedések sem tudtak változtatni. E folyamat következményeként az érintett térségek népességének korösszetétele jóval idősebb az országos átlagnál.

Hagyományosan alacsony termékenységű — a fővároson kívül — az ország délnyugati sarka: Arad, Temes és Krassó-Szörény megye. Itt az alábbi születésszámokat, halálozási és gyarapodási arányszámokat regisztrálták 1977-ben:

	<i>Népesség (1977. július 1.)</i>	<i>Születés ‰</i>	<i>Halálozás ‰</i>	<i>Gyarapodás ‰</i>
Arad	512 654	14,3	13,2	0,11
Temes	697 851	14,3	11,7	0,26
Krassó-Szörény	388 159	15,8	12,0	0,38
<i>Ezen belül városi lakosság</i>				
Arad	260 906	13,7	10,8	0,29
Temes	373 358	13,2	9,0	0,42
Krassó-Szörény	195 671	17,6	8,3	0,93
<i>falusi lakosság</i>				
Arad	251 748	14,9	15,7	-0,08
Temes	324 493	15,6	14,7	0,09
Krassó-Szörény	192 488	14,0	15,8	-0,18

Három olyan megyéje van tehát az országnak, ahol a mai napig az 1966-os — a művi vetélés törvényes eltiltása előtti — születési mutatószámok maradtak érvényben.

Nincs helyünk arra, hogy részletesen kitérjünk ennek a török uralmat a Habsburg-uralommal a XVIII. század elején felváltó vidéknek hosszú idővel ezelőtt kialakult és a többszöri történelmi sorsfordulók ellenére tartósan bizonyult termékenységi magatartása mélyebben fekvő okaira. Az okok vizsgálatánál szem előtt kellene tartani egyfelől az 1718. évi passzarovici békét követő, zömmel német, francia, spanyol, szerb eredetű telepések meghonosodásának történetét, másfelől a sajátos — az erdélyitől és részben a partiumitól is eltérő — társadalmi és birtokviszonyok kialakulását; azt sem szabadna figyelmen kívül hagyni, hogy a mocsarak lecsapolása és a telepések soraiban a XVIII. században vészesen puszt-

tító malária leküzdése után mind a török uralmat átvészelt őslakosság, mind az újonnan megtelepedett (később a kézműipar felé is orientálódó) földművesréteg — részint a zsíros földnek és önszorgalmának, részint a feudális kötöttségek hiányának köszönhetően — már a XIX. század elejétől kezdve sokkal jobb módba került, mint akár az olténiai vagy erdélyi, akár a magyarországi középparasztság. Egy idő után a növekvő jólét s a földtulajdon elaprózódásától való félelem gyakran hat az alacsony termékenység irányába; a „kétgyermekelvűség”, majd az egyke először Temes és az egykori Torontál megyékben, valamint Arad megye alföldi tájain honosodott meg, innen terjedt át aztán Arad megye domb- és hegyvidékére, s jóval később, inkább csak a modern ipari létesítmények kifejlődése után, Krassó-Szörényre.

A hazai termékenységi magatartásban tapasztalható rendkívül nagy fáziskülönbségek tulajdonképpen csak akkor válnak igazán érzékelhetővé, ha összevetjük az ország alacsony termékenységű délnyugati sarkára — Arad, Temes és Krassó-Szörény megyékre — vonatkozó népesedési adatokat néhány olyan északkeleti megye hasonló adataival, amelyekben a gyarapodás mutatója több mint 50 százalékkal az országos átlag fölött áll. Ebben a magas termékenységű országrészben — Vaslui, Iași, Botoșani és Bacău megyében — a születés és a halálozás mutatói, illetve a kettő különbségéből eredő gyarapodások a következőképp alakultak ugyanabban az időszakban:

	<i>Népesség (1977. július 1.)</i>	<i>Születés ‰</i>	<i>Halálozás ‰</i>	<i>Gyarapodás V</i>
Vaslui	437 987	27,5	9,6	1,79
Iași	734 774	25,3	7,4	1,79
Botoșani	452 336	25,0	9,4	1,56
Bacău	671 757	23,8	7,8	1,60
<i>Ezen belül városi lakosság</i>				
Vaslui	127 447	30,7	7,8	2,29
Iași	337 685	23,4	6,0	1,74
Botoșani	119 527	25,2	7,4	1,78
Bacău	285 392	23,5	6,0	1,75
<i>falusi lakosság</i>				
Vaslui	310 540	26,3	10,3	1,60
Iași	397 089	26,9	8,6	1,83
Botoșani	332,809	25,0	10,1	1,49
Bacău	386 365	24,1	9,2	1,49

Mind ebben a négy megyében, mind az ország többi gyorsan gyarapodó megyéjében (Tulcea, Beszterce-Naszód, Ialomița, Neamt, Mehedinți, Galați és Suceava) a mai napig a háború előtti országos értékeket megközelítő születési arányszámokat regisztrálnak. A legszaporább és legkevésbé szapora megyék átlagos gyarapodási arányszáma úgy viszonylik egymáshoz, mint 1:6, ha viszont Arad megye gyarapodását vetjük össze Vasluiéval, az arány 1:16.

Városiasodás

A különböző vidékek termékenysége közötti fáziskülönbségek egyik közvetlen következménye a viszonylag nagy méretű belső vándorlás. Mielőtt erről szólnék, egy kis kitérőre van szükség: a belső mobilitás előfeltétele olyan gyorsan fejlődő településközpontok — municípiumok, városok — kialakulása, amelyek vonzerőt gyakorolnak a gyorsan gyarapodó népességre, és fel is tudják szívni a mezőgazdaságból felszabaduló munkaerőfelesleget.

Hogyan áll nálunk — a statisztikai adatok tükrében — a városiasodás? Annak a mintegy 10,5 millió léleknek, aki 1978-ban már városi környezetben élt, mintegy

negyedrésze az elmúlt évtizedben költözött be faluról vagy szülővárosából a városokba, elsősorban a nagyobb ipari központokba.

Visszafelé pillantva, 1930 és 1977 között az urbanizáció így alakult (ezer főben):

	Össz- lakosság	Városi népesség	Külön- bőzet	Falusi népesség	Külön- bőzet	Város %	Falu %
1930	14 281	3 051		11 229		21,4	78,6
1948	15 873	3 713	+662	12 159	+ 930	23,4	76,8
1956	17 489	5 474	+1761	12 015	-141	31,3	68,7
1966	19 103	7 306	+1832	11 797	-218	38,2	61,8
1977. január 5.	21 559	10 236	+2930	11 322	-475	47,5	52,5
1977. július 1.	21 658	10 362	+126	11 295	-27	47,8	52,2

Nem egészen fél évszázad leforgása alatt Románia össznépessége 50 százalékkal, a városi lakosság több mint 7 millió lélekkel (230 százalékkal) nőtt, a falusi lakosság pedig lassan csökkent, de még 1977 közepén is meghaladta fél évszázad előtti létszámát. Az urbanizálódási folyamat természetesen tovább tart, sőt szükség-szerűen gyorsul, amint azt táblázatunk utolsó oszlopának a falusi lakosság csökkenésére vonatkozó adata is jelzi. Joggal feltételezhető, hogy már 1980-ban vagy 1981-ben a városi lakosság behozza a falusival szembeni „történelmi” hátrányát, s ugyanakkor tovább nőnek a különböző nagyságrendi kategóriába tartozó városok — elsősorban a százezer lakoson felüli nagyvárosok. 1990-ben, amikor a pártprogram célkitűzése szerint az ország lakosságának el kell érnie a 25 milliós lélekszámot, a városi környezetben élők száma 17 millióra (68 százalékra) emelkedik. A várható változásoknak már a következő évtizedben, de különösen századunk utolsó évtizedében nem lebecsülhető szerepe lesz a születésszám alakulásában.

Hogyan viszonylik pillanatnyilag az urbanizáció a termékenységhez? A kettő között sokfelé a másutt is jól ismert fordított arány mutatható ki. Leggyorsabban a kevésbé urbanizált megyék gyarapodnak. Botoşani-ban a városi népesség számaránya csak 26,5, Vaslui-ban 29, Bacău-ban 42,5, Iaşi-ban 45,9 százalék. Ugyanakkor Krassó-Szörény megye népességének 50,4, Aradéknak 50,8, Temesének pedig 53,6 százaléka él városban. Ebből azonban korai volna azt az általános következtetést levonni, hogy a városiasodással a születésszám *szükség-szerűen* csökken. Igaz, erre is van példa. Az ország két legurbanizáltabb térségében: Brassó és Hunyad megyében, ahol a városi lakosság számaránya meghaladja a 70 százalékot, a születési mutatószám csak 17,5, illetve 17,3. Kolozs megyében (az urbanizáció közel 68 százalékos) ezer főre 18,1 élveszületés esik, és hasonló a helyzet Constanta megyében (a városiasodás 67 százalékos, a születésszám 18,5), nem is szólva a fővárosról, ahol az élveszületések száma csupán 13,7 ezrelék. Országos átlagban is a falun élő ezer főnyi népességre számított 20,4 ezrelékes születésszámmal szemben ezer főnyi városi lakosra csak 18,7 élveszületés jut.

Ezzel szöges ellentétben az ország 21 megyéjében — amelyeknek együttes népessége 9,5 millió lélek, s amelyek közül 15 egyúttal az ország leggyorsabban gyarapodó megyéje is — a városi lakosság élveszületéseinek arányszáma nagyobb (több helyütt jóval nagyobb) a falusiénál. Ezt persze a gyors gazdasági fejlődéssel összefüggő és az utóbbi időben egyre határozottabban növekvő térbeli mobilitás számlájára kell írni.

Az említett huszonegy megye együttes urbanizációs mutatója mintegy 20 százalékkal az országos szint alatt van: mindössze 38,1 százalékos. Ezért a viszonylag kisebb termékenységű falvakra a születések abszolút számából még így is 115 000, a városokra pedig mindössze 77 000 újszülött jutott.

Ha az egyes megyék fejlettségi fokára városaik nagyságrendjéből próbálnánk következtetni, azt találnánk, hogy a szóban forgó 21 megye ebből a szempontból is hátrányos helyzetben van: 128 városa közül 112 tartozik a kis (ötvenezer aluli) vagy egészen kis (tízezer aluli) városok kategóriájába. Az ötvenezer főnél népe-

sebb városok közül csak tizenkettő van a huszonegy megye területén, az ország tizenhét nagyvárosa közül pedig mindössze négy.

Az elmondottakból bizvást levonhatjuk azt a következtetést, hogy a városi környezetben világszerte tapasztalható születésszám-csökkenés a mi sajátos körülményeink között egyelőre inkább csak a nagyobb városokban, főképp a százezer lakoson felüli városokban érvényesül. Ezekben egyébként 1977. július 1-én 5 116 000 lélek élt: az ország népességének 23,6, a városi népességnek 53,8 százaléka.

Városi népességünknek köztudottan igen magas százaléka még a városban megtelepedett első nemzedékhez tartozik. I. Şalapa adatai szerint (*Era socialistă*, 1974. 4.) már 1973-ban a municípiumok és városok lakosságának közel 60 százaléka nem abban a helységben született, ahol jelenleg él, hanem jobbra falun. Minthogy 1973 óta az urbanizációs folyamat erősen gyorsult, ez a számarány is minden bizonnyal jelentősen megnövekedett.

A városban frissen megtelepülők, különösen ha nagyobb számban érkeznek, és sok közöttük az ugyanarról a vidékről elszármazó, ugyanahhoz az etnikumhoz tartozó, többnyire magukkal hozzák hagyományos közösségi szokásaik és értékeik egy részét — köztük termékenységi szokásaikat is —, s ezeket lehetőségeikhez képest igyekeznek beépíteni a városi struktúrába. Tehát nem csupán a városi életforma hat a minden rendű beköltözőkre, hanem az új városlakók részéről is szüntelenül érvényesülő pozitív visszacsatolás jön létre. A nagy tömegben városba települők szokásaikkal, életmódjukkal, sajátos szemléletükkel szüntelenül alakítgatják a város megszokott arculatát, s ily módon közvetve hozzájárulnak a falu és a város közötti különbség elmosódásához. Várhegyi István ebben egy korszerűsödő iparosodó társadalom életformaváltásának két pólusát látja: „Urbanizálódás? A másik oldalon *ruralizáció*. Nemcsak falvaink városiasodnak, nagyvárosaink is falusiasodnak.” (*Korunk*, 1979. 6.) A ruralizáció jelensége bizonyos mértékben az ún. „zárt” városokban is tapasztalható, a beköltözés szempontjából nyitottakban természetesen sokszorosan nagyobb mértékben.*

Belső vándorlás

Minthogy sem a különböző települések és településhálózatok természeti adottságai, sem a lakosság népesedési magatartása nem hozhatók közös nevezőre, az ipar fejlődését biztosító termelőerők arányosabb elosztása érdekében a társadalmi mobilitás bizonyos fajtái (mind foglalkozási, mind földrajzi értelemben) állami támogatásnak örvendenek; ennek megfelelően a lakosság természetes gyarapodása és tényleges növekedése között sokféle lényeges eltérések tapasztalhatók. Az ország fővárosának és tizenegy megyéjének népessége a két népszámlálás közötti országos

	Növekedés		Ebből:	
	Összesen	%	Természetes gyarapodás	Vándorlási különbség
Bukarest	482 000	33,2	99 000	+383 000
Galaţi	108 000	32,8	89 000	+ 19 000
Brassó	140 000	31,8	57 000	+ 83 000
Constanţa	143 000	30,9	74 000	+ 69 000
Argeş	102 000	19,4	80 000	+ 22 000
Dîmboviţa	71 000	17,2	61 000	+ 10 000
Gorj	50 000	16,9	43 000	+ 7 000
Prahova	117 000	16,7	110 000	+ 7 000
Szeben	67 000	16,3	58 000	+ 9 000
Hargita	44 000	15,7	39 000	+ 5 000
Máramaros	65 000	15,5	69 000	- 4 000
Temes	89 000	14,7	24 000	+ 65 000

* Az úgynevezett „ruralizációs jelenséggel” Várhegyi Istvánnak évkönyvünkben olvasható tanulmánya is foglalkozik.

szaporodási mutatószámot (12,9 százalék) kisebb vagy nagyobb mértékben meghaladó arányban nőtt (lásd az előző oldalon levő táblázatot).

Míg a népességi szempontból az átlagosnál gyorsabban növekvő megyék vándorlási különbözete — Máramaros kivételével — pozitív, az országos átlagnál kisebb növekedést felmutató tizenkét megye közül tízben negatív, kettőben viszont ugyancsak pozitív volt a vándorlási különbözet:

Botoșani	-1 200	-0,3	84 800	-86 000
Teleorman	1 500	0,4	50 500	-49 000
Szilágy	1 300	0,7	30 300	-29 000
Vaslui	5 000	1,5	94 000	-89 000
Ialomița	10 000	2,8	61 000	-51 000
Ilfov	23 000	3,2	94 000	-71 000
Mehedinți	12 000	4,0	26 000	-14 000
Vrancea	19 000	5,4	57 000	-38 000
Buzău	27 000	5,8	66 000	-39 000
Arad	31 000	6,4	10 000	+21 000
Beszterce-Naszód	17 000	6,4	43 000	-26 000
Krassó-Szörény	27 000	7,5	16 000	+11 000

A táblázatainkban nem szereplő tizenhat megye az országos átlagot megközelítő arányban gyarapodott. Így például Kolozs megye majdnem 12 százalékkal, 86 000 fővel, amiből 14 000 fő volt a más megyékből ideköltözők száma.

A főváros után, amely a belső migráció több mint felét szívta fel, sorrendben a legnagyobb migrációs vonzereje Brassó, Constanta és Temes megye ipari központjainak volt; a három megye együttesen több mint 200 000 lélekkel gyarapodott a lakóhelyét változtató népességből. Bár Galați megye népessége is az országos átlagot mintegy két és félszeresen meghaladó arányban nőtt, ehhez mégsem volt többre szüksége, mint 19 000 betelepülőre; a többi a magas természetes szaporulat fedezte. Argeș megye is jobbára fedezni tudta az országos átlagot mintegy 50 százalékkal meghaladó gyarapodását. Jó példa a természeti adottságokkal számot vetni nem tudó gyarapodásra Botoșani és Vaslui megye. Az erdélyi megyék közül a kevésbé kedvező természeti adottságok Szilágy és Beszterce-Naszód megyében nem tettek lehetővé olyan ipari fejlesztést, amely a nagyobb elvándorlást fékezhetne volna.

A táblázatainkban nem szereplő Bacău, Suceava, Iași és Neamț, a Kárpátokon inneni megyék közül pedig Fehér, Szatmár és Hunyad megyéből rajzik még ki viszonylag nagyobb számú népesség. De a 20-42 százalékos vándorlási különbözet levonása után ezeknek a megyéknek a növekedése még mindig eléri az országos szintet.

Megvonva a két népszámlálás között eltelt tizenegy esztendő migrációs mérlegét, a 727 000 főnyi „érkező” népesség a fővároson kívül tizennégy megye lakosságát növelte; az ily módon is gyarapodó megyék — néhány „önellátó” megyével együtt — az ország ipari fejlődésének legfontosabb gócpontjai. A negatív mérleggel záruló migráció (összesen 797 000 fő) huszonöt megyét érintett, anélkül azonban — amint azt I. Meașnicov és VI. Trebici is hangoztatja (*Revista de statistică*, 1978. 4.) —, hogy közvetlen összefüggést lehetne kimutatni a természetes gyarapodás nagysága és az elvándorlás között. Igaz, valamennyi olyan megye, amelynek természetes szaporulata legalább 20 százalékkal meghaladta az országos átlagot, a negatív migrációjú megyék sorában található. De negatív a vándorlási mérlege az országos átlaggal megegyező mértékben gyarapodó Ilfov megyének is (itt a főváros vonzóereje a magyarázat), és ugyancsak negatív az országos gyarapodási átlag mögött lemaradó Fehér megyéé, valamint Hunyadé és Biharé. Általános szabályként csak azt lehet kimondani, hogy a negatív előjelű mobilitás fordított arányú

a nagyobb fokú és gyorsabb iparfejlesztést lehetővé tevő természeti-gazdasági-kulturális adottságokkal, s ezt az arányt csak bizonyos területek és kulturális-gazdasági központok vonzóereje módosítja.

A történelmi országrészek

Hogyan gyarapodott a két népszámlálás között a történelmi országrészek népessége? Az illető területek születési, gyarapodási és vándorlási arányszámaira vonatkozóan Meașnicov és Trebici már idézett tanulmányában találhatunk érdekes adatokat:

Élveszületési arányszámok 1966 és 1976 között

	<i>A két népszámlálás közötti népesség középarányosa</i>	<i>élveszületések száma</i>	<i>A 11 év születési átlaga %</i>
Románia	20 318 873	4 651 596	20,8
Moldva	4 181 823	1 170 505	25,4
Dobruzsza	782 373	179 796	20,9
Olténia	2 248 427	508 351	20,6
Erdély	4 139 676	926 423	20,3
Körösvidék—Máramaros	1 941 805	415 821	19,5
Munténia	6 001 348	1 281 855	19,4*
Bánság	1 024 429	172 663	15,3

* Ha az alacsony termékenységű főváros közel kétfélmillió lakosát leszámítjuk, Munténia születési arányszáma kb. 22,2 ezrelék, vagyis nagyságrendben nyomban Moldva után következik.

Az egyes országrészek tényleges és természetes szaporulata között azonban elég jelentős a különbség. Az adatok Összevetését az alábbi táblázat teszi lehetővé:

	<i>Természetes szaporulat</i>		<i>Tényleges szaporulat</i>		<i>Vándorlási különbség</i>
		%		%	
Moldva	791 435	20,0	441 176	11,1	- 350 259
Dobruzsza	113 538	16,2	161 711	23,1	+ 48 173
Olténia	255 626	11,9	212 016	9,9	- 43 610
Erdély	495 234	12,7	492 335	12,6	- 2 898
Körös vidék—Máramaros	180 834	9,9	180 715	9,8	- 119
Munténia	674 601	21,1	877 324	15,1	+202 723
Bánság	39 406	4,1	115 848	12,1	+ 76 442

Moldvából, amely az ország lakosságának egyötödét képviseli, ám az élveszületések egynegyedét adta, került ki az országrészek közötti migráció oroszlánrészre. Ha összeadjuk a negatív és pozitív vándorlási különbségeket, a tényleges vándorlás értékénél mintegy 400 000 fővel kisebb végeredményt kapunk — más szóval a 10 000 lakosra számított átlag 360 főnyi elvándorlóval szemben az országrészek közötti vándorlás minden 10 000 lakos közül csak 105 lelket érintett. Átlagosan számítva tehát a vándorlások mintegy 55 százaléka a saját országrész határain belül zajlott le. Persze a valóságban végbement esemény és a statisztikai átlag között ez esetben is elég jelentős az eltérés. Mint említettem, egyedül a fővárosban 383 000 lélek telepedett meg újonnan, Argeș, Dîmbovița és Prahova megyében pedig további 39 000 fő. Ugyanakkor Teleorman, Ilfov, Ialomița, Buzău és Brăila megye együttes vándorlási mérlege 220 000 főnyi veszteséggel zárult. Ennek a két szám-

csoportnak a különbözete teszi ki Munténia közel 203 000 főre rúgó vándorlási nyereségét.

A nem egyenlő szaporulat és a belső vándorlások következtében az alábbi eltolódások következtek be az egyes országrészek népessége közötti arányszámokban:

	1966. március 15. %	1977. január 5. %	Az élveszületések szerinti arány %
Románia	100,0	100,0	100,0
Moldva	20,8	20,4	25,1
Dobrudzsa	3,6	4,1	3,9
Olténia	11,2	10,9	10,9
Erdély	20,4	20,3	19,9
Körösvidék—Máramaros	9,7	9,5	8,9
Munténia	29,2	29,8	27,5
ebből: Bukarest	7,6	9,0	5,5
Bánság	5,1	5,0	3,8

Ha az egész országban olyan magas volna a születési arány, mint Moldvában, akkor évről évre mintegy 100 000-rel több újszülött látná meg a napvilágot. A migráció következtében azonban Moldvának az ország össznépességéhez viszonyított számaránya (a viszonylag nagy mobilitás: 1000 lélekre jutó 85 fő miatt) mégis csökkenőben van. S maga a mobilitás is kénytelenül érvényesíti majd sajátos törvényeit. Számítani lehet arra, hogy Moldvában csökkenni kezd, ellenben a Bánságban meg a többi befogadó megyében emelkedik a termékenység. Ennek jelei máris mutatkoznak, ami természetes is. Hiszen fiatalok cserélnek lakóhelyet, és ezek gyermekeiket már többnyire új otthonukban hozzák világra.

Nemzetiségi gyarapodás

Az 1977. január 5-i népszámlálás előzetes adatai szerint a romániai nemzetiségek száma 2 557 695 lélek, az ország lakosságának 11,9 százaléka. A magyarság létszáma az utóbbi három népszámlálás során így alakult:

1956. február 21. 1 587 675
 1966. március 15. 1 619 592
 1977. január 5. 1 706 874

E három egymás mellé állított adatból nyomban szembetűnik, hogy milyen rendkívül kicsi volt a magyarság szaporulata 1956 és 1966 között, amikor az ország egész népének termékenysége is rohamosan apadni kezdett. Az 1956-os és 1966-os népszámlálás között eltelt évtizedben a magyar etnosz mindössze 32 000 lélekkel (2 százalék) gyarapodott. Ennek következtében a magyarság országos számaránya a korábbi 9,1 százalékról 8,5 százalékra esett vissza. Az 1966-ban fogantatott születési rendszabályok természetesen a magyarság termékenységére is erős hatással voltak. A születések száma megnövekedett, s a legutóbbi népszámlálásig eltelt 11 esztendő alatt a gyarapodás mintegy 250 százalékkal nőtt, elérve a 87 000 főt. Viszonyszámban kifejezve a magyar ajkú népesség gyarapodása 5,4 százalékos volt. Jelenleg az ország minden 1250 lakosából 99 a magyar ajkúak száma.

A jelentős javulás ellenére a magyarság szaporulata még mindig elmarad az országos átlag mögött. Ennek a jelenségnek a magyarázatát mindenekelőtt a ma-

gyar nemzetiségnek a többségtől eltérő termékenységi magatartásában kell keresnünk. Ha összevetjük a magyarság nyers élveszületési arányszámait az évről évre regisztrált országos élveszületési arányszámokkal, az alábbi eredményt kapjuk:

	<i>Magyar nemzetiség</i>	<i>Országos átlag</i>	<i>Különbözet</i>
	<i>‰</i>	<i>‰</i>	<i>‰</i>
1966	12,8	14,3	1,5
1967	21,2	27,4	6,2
1968	22,9	26,7	3,8
1969	21,4	23,3	1,9
1970	19,8	21,1	1,3
1971	17,9	19,5	1,6
1972	17,4	18,8	1,4
1973	16,6	18,2	1,6
1974	18,0	20,3	2,3
1975	17,3	19,7	2,4
1976	17,1	19,5	2,4

Tizenegy év alatt a magyar anyanyelvű családokban világra hozott újszülöttek hozzávetőleges száma mintegy 336 000 volt, ami a két népszámlálás végeredményének középátlamához viszonyítva évi átlagban 18,36 ezreléknek felel meg — szemben az országos 20,8 ezrelékes, az erdélyi 20,3 ezrelékes, a munténiai 19,4 ezrelékes és a bánási 15,3 ezrelékes átlaggal. A két népszámlálás között eltelt 11 esztendőben a születésszám növelése érdekében tett erőfeszítések tehát kielégítő eredménnyel jártak. 1966-hoz viszonyítva a nemzetiségi születésszám 43,4 százalékkal nőtt.

Az országos születési számarányhoz viszonyított átlag 2,44 ezrelékpontnyi különbséggel szemben egyes esztendőkből lefelé, más esztendőkből felfelé találunk elég lényeges eltéréseket. A legnagyobb különbséget 1967-ben (6,2 ezrelék) és 1968-ban (3,8 ezrelék) regisztrálták, és ismét magasabbra szökött fel a különbséget az érték az 1974-től mostanig eltelt esztendőkből. Ebből az következik mind a legutóbbi tizenegy esztendőre, mind az azelőtti hosszabb időszakokra kiterjedő érvennyel, hogy az élveszületési arányszámok csökkenő irányzata idején a két arányszám általában közeledik egymáshoz, ellenben a születésszám növelését célzó adminisztratív intézkedések a magyar nemzetiségre nem hatottak olyan mértékben, mint az ország egész népére. Ennek egyik lehetséges — és valószínű — magyarázata az, hogy a magyarság körében a családtervezés és a terhességmegelőzés más módszereivel szemben a művi terhességmegszakítás az országos átlagnál kisebb mértékben volt elterjedve.

Kutatómunka

Mi az oka a magyarság viszonylag alacsonyabb termékenységének és kisebb gyarapodásának? A kettő, mint a továbbiakból látni fogjuk, nem fedi maradéktalanul egymást. A kérdésre csakis mélyreható, a történelmi és kulturális tényezőket az idő és a változások függvényében vizsgáló, az eleven népi hagyományok és az újonnan kialakult, többnyire urbánus eredetű szokások társadalmi-gazdasági hátterét is feltáró, a különböző fajtájú imponderábilákat sem figyelmen kívül hagyó szociológiai és tömeglélektani kutatás adhatja kielégítő választ. Sokrétű, nagy felkészültséget és apparátust igénylő, költséges és hosszadalmas kutatóvállalkozás megindítására volna szükség.

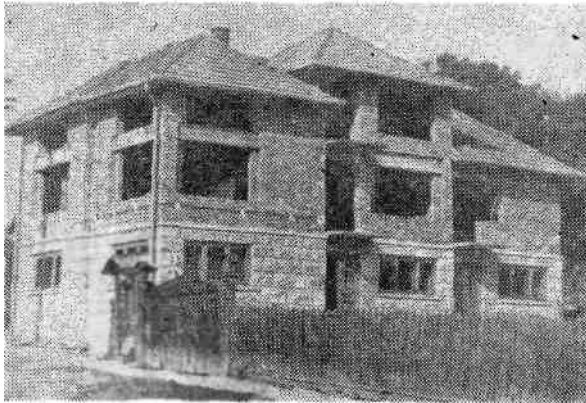
Ezért a hivatalos statisztikai adatokból levonható tanulságokon túlmenően meg kell elégednünk néhány igen hasznos demográfiai vizsgálódással, családszociológiai felméréssel, dokumentum erejű riporttal, magános — olykor amatőr — kutatók vagy alkalmi kutatócsoportok önzetlen munkásságát dicsérő részeredményekkel.

Ilyenszerű — a népesedési kérdést zömmel szívügyének tekintő — tanulmányokból nemrég kötet jelent meg Imreh István szerkesztésében, *Változó valóság* címmel; fél évszázad óta ez az első, nyomdafestéket látó romániai magyar szociológiai tanulmánykötet. Szerzői Kalotaszegtől a Székelyföldre és a Szilágyságtól Szeben vidékéig Erdély számos tájegysége népének sajátos adatait gyűjtötték össze, és bár „a magyar nemzetiség egészének szintjéig elemzéseikkel nem juthattak fel, hiszen ilyen vizsgálódásra csak intézményes keretben összefonódottan, központi irányítással vállalkozhattak volna” (Imreh István), munkásságuk mégis számos olyan népesedési jelenségre vetett fényt, amely közvetlenül vagy közvetve alkalmas arra, hogy általa a nemzetiségi termékenységről és gyarapodásról, valamint a jövő kilátásairól átfogóbb képet nyerjünk.

A kötet szerzői közül Keszi-Harmath Sándor a szakkutató avatott szemével a kalotaszegi Inaktelke népmozgalmát tanulmányozva lényegében az egész Kalotaszeg népére (és bizonyára sok más szörványra is) érvényes következtetéseket von le. „A születéskorlátozás — írja — valaha azért jött létre, hogy növekedjék a családon belül az egy családtagra jutó jövedelem.” 1976 és 2000 között azonban éppen a születéskorlátozás miatt „magnövekszik az eltartottsági teher, s így a családkorlátozás az életszínvonal csökkenésének irányában fog hatni”. Vasas Samunak a hagyományaihoz szigorúan ragaszkodó Vistáról készített színes szociográfiai felvétele több tekintetben kiegészíti és sarkítja Keszi-Harmath Sándor és munkatársai megállapításait. Vistán 1970 és 1975 között az újszülöttek száma 24-ről 8-ra apadt, s ma 1000 lakosra már csupán 7,5 élveszületés jut. Közrejátszik az alacsony születésszámban a faluban régóta meghonosodott, a művi terhességmegszakítást hallgatólagosan helyeslő erkölcs. A magzatelhajtást elszenvedett asszony „felemelt fejjel, cifrán felöltözve mehet végig a falun, sőt bizonyos büszkeséget is érez, amit egyáltalán nem akar titkolni”.

Kósa-Szánthó Vilma urbánus környezetben, Sepsiszentgyörgy egyik lakónegyedében végzett családszociológiai felmérést; adataiból az derül ki, hogy a megkérdezett (többségében magyar ajkú) népességnél tapasztalt családtervezési értékek eltérnek egyfelől az országos, másfelől a megyei értékektől. Így például az első szülés átlagos életkora a megkérdezettekénél 24,6, a másodiké 26,8 esztendő; a megfelelő országos életkorok 21,7 és 25,1 év. A vizsgált családok átlagos gyermekszáma 1,81. Ez mind az országos (1977-ben 2,76), mind a Kovászna megyei átlag mögött messze elmarad. A megyei átlagos születésszám ugyanis 1,8, a városi születésszám pedig 3,9 ezrelékponttal meghaladja az országos átlagot.

Vetési László az interetnikus környezetben élő kis létszámú magyar népi elem párkapcsolatait vizsgálja; felmérése arra enged következtetni, hogy a területi és

Az új falu többnyire családi házakkal...

... a város főleg tömbházakkal gyarapodik

foglalkozási szempontból egyaránt mozgékonyabb népességnél — a hagyományos szemléletkorlátok felszakadozása és az egyre inkább munkahelyszférájú párválasztás miatt — a homogén házasságokkal szemben erősen teret hódít a heterogén, interetnikus házasságok száma. Vetési „mintavétele” már csak azért is további, szélesebb kört felölelő kutatásokra ösztönöz, mert köztudomásúlag a magyar etnosz mintegy negyedrésze (kb. 400 000 lélek) él interetnikus diaszpórában, az összlakosságnak mindössze 5—15 százalékát képviselve. Ugyanakkor a hagyományos életmódot folytató magyar ajkúak száma — amint az a népszámlálási adatokból is kiderült — az országos átlagnál gyorsabb ütemben csökken. 1966-ban 718 475 magát magyar nemzetiségűnek valló személy lakott városi környezetben és 41 443 a városokhoz csatolt peremközségekben. A falun lakó magyarok száma 859 674 volt. Tizenegy esztendővel később 141 208 személlyel nőtt a városokban (+19,7 százalék) és 229 lélekkel (+0,1 százalék) a peremközségekben élő magyarság száma — ami nem éri el az országos növekedési átlagot —, de 54 155 személlyel (—6,3 százalék) csökkent a falun élőké. A hagyományos keretekből kilépő magyarság számaránya tehát mintegy másfélszerese az országos értéknek.

A zömmel aprófalvas településhálózatokról szóló ismereteink kiegészítésére Vofkori László vállalkozott az udvarhelyi medencében végzett kutatásával. A vizsgált, évtizedek óta inkább fogyó, mint gyarapodó terület jelenlegi településeinek száma 129; ebből 105 az ezernél kevesebb lelket számláló falu. Ezekben él a medence népességének 47,7 százaléka. A három idetartozó város együttes népessége — peremközségeik nélkül — az összlakosság alig 35,8 százalékát képviseli. Bár a hagyományos életforma sokhelyt továbbra is uralkodó, és a viszonyok némileg hasonlítanak egyes moldvai településhálózatokéhoz, a gyarapodás itt mégis már az iparosodás kezdeteivel meglassult. 1956 és 1966 között évi átlagban 526 fővel nőtt a medence népessége, 1966 és 1977 között már csak 356-tal.

Vajon kivételnek számít-e az a mindössze 361 lelket számláló kicsiny település: Hodgya, melynek családi életét Geréb Attila vette szemügyre? Ebben az udvarhelyszéki Felsőboldogfalva községhez tartozó faluban az 1950 után eluralkodott

„kétgyermek-elv” ma már nem mindenható. Számos családban ismét „szót kér” a harmadik és negyedik gyermek is. Hasonlóképpen 3-4 az átlagos gyermekszám a gyergyóremetei erdőmunkás családokban is, amint erről Garda Dezsőtől értesülünk. Igaz, itt régebben 8-11 gyermek is „elkelt”.

Székelyudvarhely egyik peremközsége, Boldogfalva életét vizsgálva Hermann Gusztáv is növekvő irányzatú születésszámról tudósít. Itt újabban már ritka a csak kétgyermekes család: a termelőerők arányosabb eloszlása, az ipari és mezőgazdasági termelés egybekapcsolása, a város és falu közötti együttműködés elmélyülése csökkenti a munkaerő mozgását, szükségtelessé teszi az elvándorlást, növeli a biztonságérzetet. Ez a természetes szaporulat növekedésében is megmutatkozik.

Urbánus nemzetiség

Nem ellentmondásmentes az a kép, amelyet az erdélyi magyar falu metamorfózisáról, a magyarságnak e metamorfózishoz való alkalmazkodásáról, az alkalmazkodás népesedési kihatásairól a *Változó valóság*ból kapunk. És némileg egyoldalú is. Éppen napjaink legjelentősebb életkeretének: a városi életmód kialakulásának mélyebbre néző kutatása, illetve ennek eredményei hiányoznak belőle. Pedig a városi életmóddal járó új foglalkozási struktúra, a társadalomlélektani jellegzetességek megváltozása, a korábban hagyományos rítusok keretébe foglalt és kizárólag etnikumhoz kötött műveltség látóhatárának kitágulása, a személyközi kapcsolatokban végbement metamorfózis a magyarság esetében nem is új keletű jelenség. Ezt azért fontos hangsúlyozni, mert a termékenység és a gyarapodás szempontjából korántsem közömbös az, hogy az első, második avagy már a sokadik városban megtelepedett nemzedék magatartásáról van-e szó. Mert hogyha a városba zúduló tömeg ideig-óráig megfoszthatja is a várost asszimiláló képességétől, a szerves integrációra előbb-utóbb — legkésőbb egy-két nemzedék múlva — mindenképpen sor kerül.

Erdély úgyszólván valamennyi városát már az első világháború előtt is jelentős számú magyar gyári munkás, iparos és értelmiségi réteg lakta, a városlakó magyarság száma az 1930-as és az 1948-as népszámlálások idején jelentősen meghaladta az országos átlagot. 1966-ban, szemben az országos 38,2 százalékos urbanizációs aránnyal, a magyar nemzetiség 46,9 százaléka lakott városban. Ma a nemzetiségi város—faluk arány 52,8:47,2 százalék; a városokban és a peremközségekben lakó magyar ajkúak száma 901 000 fő.

Azok az erdélyi nagyvárosok, amelyekben a magyarság hagyományosan nagyobb számban élt, gyors ütemben fejlődtek az elmúlt 11 esztendőben. Persze e nagyvárosok magyar lakosainak száma is a természetes szaporulatot többszörösen meghaladó mértékben növekszik:

	<i>Magyar nemze</i> <i>1966</i>	<i>tiségű lakosság</i> <i>1977</i>
Kolozsvár	76 900	85 400
Nagyvárad	63 000	75 700
Marosvásárhely	60 200	81 800
Szatmár	34 500	47 600
Temesvár	31 000	36 200
Arad	31 000	34 300
Brassó	27 800	34 000
Nagybánya	20 600	25 300

A fenti nyolc nagyváros magyar ajkú lakosságának együttes növekedése 75 300 főre rúgott, ami 21,83 százaléknak felel meg. Bízást állíthatjuk, hogy ennek a szaporulatnak több mint háromnegyed része az újonnan betelepülők közül került ki. A gyors fejlődésből következő hazai sajátosság — az előbbieken is szóltam már

róla —, hogy miközben a város alakítja a betelepülők nagy tömegét, emezek a ruralizáció irányában hatnak vissza a városra. Ez is egyik oka a sok közül annak, hogy az ország város lakóinak körében nem érvényesül még teljes egészében a városi emberre általában jellemző alacsonyabb termékenység. Ettől az átmeneti népesedési előnytől a városban élő magyarság zöme éppen a régebbi urbanizáltság, valamint a magyar beköltözők csekélyebb száma és ezeknek a városi magyar etnoszba való gyorsabb, integrációja miatt esik el.

Születésszám — korösszetétel — halálozás

A korpíramisban a hosszabb időn át ható alacsony termékenység nyomán jelentkező torzulások, az idősebb korosztályok növekvő súlya természetesen a halálozási arányszám megnövekedéséhez vezet, még akkor is, ha a születéskor várható átlagos életkor növekszik; ez utóbbi nálunk, mint ismeretes, a két nemre együttesen számítva kis híján eléri a 70 esztendőt.

Az egyesített falusi és városi környezetben 1977-ben észlelt 9,6 ezrelékes átlagos halálozási arányszámmal szemben a legmagasabb halálozási értékeket elsősorban az alacsony termékenységű megyékben regisztrálták. Arad és Krassó-Szörény megye nyers halálozási arányszáma 13,2, illetve 12 ezrelék volt; Ilfov, Bihar, Szilágy, Teleorman, Temes és Mehedinți megyéé 11,1—11,9 ezrelék. Falusi környezetben, ahol az országos halálozási átlag a jól ismert okokból magasabb (11,3 ezrelék), az előbbieket is jelentősen meghaladó maximális értékeket jegyeztek fel. Így például Arad és Krassó-Szörény megyék falun élő lakosságának halálozási arányszáma elérte a 15,7—15,8 ezreléket, a Mehedinți és Temes megyebelieké a 14,4—14,7 ezreléket. Bihar, Szilágy, Teleorman, Kovászna és Fehér megye falusi lakosságának halálozási arányszáma 1977-ben 12,2—12,9 ezrelék között váltakozott. A magas halálozási értékeknek mindenütt hosszú idő óta érvényesülő alacsony — ami viszonylataink között rendkívül alacsony — születési arányszámok felelnek meg: Aradon és Temes megyében 14,3, Krassó-Szörényben 15,8, Biharban 17,8. Értelhetően magas továbbá a nyers halálozási arányszám azokban a megyékben, ahonnan sokan vándorolnak el.

Az utóbbi évtizedek európai demográfiai tapasztalata is egyértelműen azt igazolta, hogy magas halálozási arányszámokat csupán ott regisztrálnak, ahol évekig alacsony vagy igen alacsony a születésszám. 1970 és 1976 között egyes években halálozási csúcsarányszámokat jegyeztek fel Angliában (14,2), az NDK-ban (14,1), Ausztriában (13,4). Ezeknek a legújabbkori nyugat-európai népesedéstörténetben páratlan halálozási mutatóknak 11-12 ezrelékes nyers születésszám felelt meg. Magyarországon is elérte a halálozási arányszám 1976-ban a 12,5 ezreléket — 17,5 ezrelékes (az utóbbi években rekorderedménynek minősülő) születésszámmal szemben. De a magas halálozás előzményeihez itt is szorosan hozzátartozik az 1962—1973 közötti évek 12,9—14,7 ezrelékes születésszáma.

Nincs tudomásom arról, hogy a romániai magyar nemzetiség korösszetételére és halálozási arányszámára vonatkozó előzetes adatokat már nyilvánosságra hozták volna; ezeket, sok más részletkérdéssel együtt, valószínűleg majd csak a népszámlálás végleges adataiból ismerjük meg. A nyers éves születési mutatószámoknak és évi átlagos 4,8 ezrelékes (tizenegy év alatt 5,4 százalékos) nemzetiségi gyarapodásnak egyszerű aritmetikai számítással mintegy 13,5 ezrelékes halálozási arányszám felel meg. A magas halálozási arányszám — a hosszú időn át tartó, szokatlanul alacsony termékenység visszahatásaként — a hatvanas évek végéig nagyon is indokolt volt. Az előző népszámlálás azonban fordulópontot jelzett: egy hosszú sorvadási időszak végét. Az elmúlt tíz-tizenkét esztendőben a korösszetételben fokozatosan előnyös változásoknak kellett végbemenniük, a korpíramis torzulásai némileg kiegyenlítődték, az alap ma minden bizonnyal jóval szélesebb, mint amilyen 15 esztendő-

vel ezelőtt volt. Ennek végül is előnyösen kell hatnia a halálozási arányszám alakulására.

Természetesen amikor népesedési kérdésekről beszélünk, nem gondolkozhatunk egyszerű, egy- vagy kétismeretlenes egyenletekben. Ma már, a koppenhágai fizikusiskolának köszönhetően, világszerte kezdik elismerni, hogy az atomok viselkedése — kiszámíthatatlan. Az embereké még inkább az. A népesedési magatartás számtalan tényezőnek együtt- és egymásrahatásától függ, s e tényezők között a gazdasági-anyagi természetűek éppoly nagy szerepet játszanak, mint a kulturálisak meg a hagyományokból fakadók, a tömeglélektaniaknak pedig szinte akkora szerepük van, mint a törvényes rendelkezéseknek. Ezért a valóságot túlegyszerűsítő népesedési egyenletek felállítása csak zsákutcába vezethet. Talán az a leghelyesebb, ha demográfiai aporémákban gondolkodunk, és hozzá sem fogunk ezek megoldásához, amíg nem tanulmányoztuk kellőképpen nemzetiségünk egyes sajátosságait, ide értve a nemzetiségi mobilitás rendhagyó eseteit, az interetnikus diaszpóra személyközi kapcsolatait, a heterogén párválasztás gyakoriságát és még sok egyebet.

Elméletileg a jövőben az országos átlagnál mintegy 2 (legfeljebb 2,44) ezrelékponttal alacsonyabb születésszám mellett a magyarság is elérhetné a minimális évi 0,75—0,85 ezrelékes gyarapodási arányt, ami egy évtized alatt mintegy 130—150 ezer léleknek felelne meg.

Van-e reális kilátás egy ilyen cél megvalósítására? Bizonyos jelek kedvezőek, mások kevésbé azok. Kedvezőtlen mindenekelőtt a magyarság enyhén szólva egyenlőtlen gyarapodása. A hivatalos kimutatásokból tudjuk, hogy a két magyar többségű megye, Hargita és Kovászna népessége 1966 és 1977 között így gyarapodott:

	1966		Össznépesség	1977	
	Össznépesség	Magyar nemzetiségű %		Magyar nemzetiségű %	
Hargita	282 400	248 800	326 300	277 400	85,0
Kovászna	176 900	140 500	199 100	155 700	78,2

Hargita össznépessége ezek szerint 44 000 lélekkel, azaz 15,6 százalékkal, az országos átlagot 2,7 százalékkal meghaladó arányban nőtt. Kovásznáé pedig csak valamivel kisebb arányban: 22 000 fővel, azaz 12,4 százalékkal, ami hozzávetőleg megfelel az országos gyarapodási átlagnak. Hargitában a növekedés úgyszólván teljes egészét a természetes gyarapodás tette ki, a vándorlási különbözet mindössze +223 fő (a vándorlási végeredmény természetesen ez esetben is a negatív és pozitív migráció különbözete), Kovásznában pedig a növekedés 90 százaléka tulajdonítható a természetes népmozgalomnak; itt a vándorlási különbözet +4800 fő. A két megye magyarsága az említett időszakban összesen 43 800 fővel (11,25 százalékkal) gyarapodott, ami szintén jól megközelíti az országos átlagot. Csakhogy Hargita és Kovászna magyarsága 1966-ban a romániai magyarságnak csupán 24 százalékát képviselte, és 1977-ben sem több mint 25,4 százalékát. Más szóval az interetnikus környezetben élő magyar népességnek — mintegy 1300 000 léleknek — ezután kell majd felzárkóznia népesedési szempontból a székelység mögé. Ha ez megtörténik, akkor a fenti célkitűzés megvalósításának nem lehet akadálya.

Aligha szorul bizonyításra, hogy a gyors ütemű és sokoldalú — áldozatos munkát követelő — gazdasági fejlődésnek egyedül a kiegyensúlyozott demográfiai fejlődés adhat értelmet. Lassan gyarapodó vagy éppenséggel fogyó népesség nem maradhat fiatal, gyermek nélkül nem őrizhető meg sem az alkotó energia, sem az életerő; ahol nincs gyermek, ott nincs öröme sem a holnapnak.

A XI. kongresszuson elfogadott pártprogram a nemzeti államok és a nemzeti-ségek kérdését vizsgálva leszögezte: „A nemzetiségek hosszú időn át létezni fognak, mind a szocialista, mind a kommunista építés korszakában, ami szükségessé

teszi, hogy továbbra is foglalkozunk, bármilyen megkülönböztetés nélkül, minden nemzetiség teljes jogegyenlőségének és akadálytalan érvényesülésének a biztosításával.”

Hét erdélyi és Körösvidék-máramarosi megye (Kolozs, Maros, Hargita, Kovászna, Bihar, Szatmár, Szilágy) együttes népszámlálási népessége kb. 3 150 000 lélek, az ország lakosságának több mint egyhetede. Ebből 1 285 000 a magyar ajkúak száma, e hét megyében él a romániai magyarság több mint háromnegyed része. A két magyar többségű székely megyét — melynek adatait már az előbbieken említettem — leszámítva 266 000 Maros megyében (43,9 százalék), 200 000 Biharban (31,7 százalék), 170 000 Kolozs megyében (23,8 százalék), 151 000 Szatmár megyében (38,3 százalék) és 64 200 a Szilágyságban (24,3 százalék). Elképzelhető-e ennek a hét megyének a többi harminckettővel lépést tartó gyors ütemű és sokoldalú gazdasági fejlődése egyfelől, harmonikus és kiegyensúlyozott népesedési fejlődése másfelől, ha a mindkettő megvalósításáért folyó nap nap utáni küzdelemből a magyar nemzetiség is nem veszi ki maradéktalanul a maga részét?

„Az etnicitás — mutat rá Fábíán Ernő — egyszerűsítő fogalmazásban a nemzetiségre jellemző entitások olyan rendszere, amely meghatározza az egyén és a közösség magatartását.” A nemzetiség önálló érték- és attitűdrendszerű közösség, amely nem életkörülményeiben, hanem etnicitása jegyeiben különbözik a vele együttélő más nemzetiségű dolgozóktól (*Korunk*, 1979. 6.). Az etnicitásnak tagadhatatlanul szerepe van a gyarapodásban is, de ezen a téren a *tudatos jövőformálásnak* éppen az a feladata, hogy az etnicitás jegyein felülemelkedve, az általánost a sajátossal harmonikusan összekapcsolva az egész közösség kölcsönös érdekét szolgálja.